

ISIDORA
BJELICA

Kraljice
SERBSKE

■ Laguna ■

Copyright © Isidora Bjelica, 2001

Copyright © 2012 ovog izdanja, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

KRALJICE SERBSKE

Sadržaj

Elenor Hrebeljanović ili tajna poslednjeg Nemanjića	9
Simonida Milutinova	33
Evdokija, žena Stefana Prvovenčanog	47
Tajna carice Jelene, žene Dušana Silnoga	67
Prokleta Jerina	97
Čučuk Stana, hajdučka kraljica	123
Natalija Obrenović	145
Draga Mašin	187
O autorki	229

Elenor Hrebeljanović ili tajna poslednjeg Nemanjića

Mnogi imaju primedbe na prestolonaslednika svinjarske srpske dinastije, a kako li bi onda reagovali na saznanje da jedan od legitimnih predstavnika koji polažu pravo na srpski presto potiče od kobile, a drugom je prababa vila.

Laiku bi to moglo zazvučati neukusno, ali upravo smo u najdubljim sferama srpskih aristokratskih korena, kod potomaka Miloša (K)Obilića i kneza Lazara Hrebeljanovića.

Nakon smrti antičkih bogova na poprištu istorije, iz magijskih prašuma i hiperborejskih vrleti izronili su novi vitezovi, nosioci jednog novog aristokratskog duha čije će mitove naši socrealistički klasici i živahni ateisti-akademici prihvatiti bukvalno u duhu Pavlovljeve teorije uslovljavanja.

Krajem onog, devetnaestog, i početkom ovog, dvadesetog veka od Amerike do Australije i po najlepšim salonima Evrope muvala su se tri srpska princa koji su svojim realnijim pogledom na sopstvene pretke mogli da promene tok savremene srporije. Čovek koji je na

volšeban način susreo sva tri princa jeste srpski diplomata i eksminister Čeda Mijatović, koji je u svojoj knjizi *Memoari srpskog diplomate* ostavio svedočanstva o ova tri misteriozna muškarca, jedina što su znali tajnu srpske srednjovekovne istorije.

Prvi od njih, o kome je ostalo najmanje podataka, jeste princ Stefan Urošević, koga je gospodin Mijatović susreo pri svom boravku u Americi.

Njegova kraljevska visost Stefan Urošević Nemanjić banuo je jedno hladno jutro u hotel gospodina Mijatovića i zamolio ga za malo pažnje za svoju plavu srpsku krv. Stefan Urošević Nemanjić je bio elegantno obučen, džentlmen relativno krhke građe, lepih crta lica i očigledne inteligencije i kulture.

Princ se dopao našem sofistikovanom diplomati dok je uz vruć konjak iznosio niz teorija o svojoj genealogiji koje umnogome menjaju pogled na srpsku istoriju.

Naime, njegovo kraljevsko visočanstvo princ Stefan Urošević Nemanjić tvrdio je da je potomak cara Uroša Nemanjića, koji je umro 1371. godine.

– Mladi kralj – odgovorio je sa svojom eruditskom sigurnošću gospodin balkanski diplomat – umro je bez muških potomaka. Koliko je meni poznato, u ovog neomiljenog Nemanjića ni njegov otac nije imao poverenja, te mu tako nije ostavio ni carsku krunu!

– Tako se mislilo – odgovorio je s punom sigurnošću princ – ali to je potpuna zabluda. Postojala je zavera kralja Vukašina protiv kralja Uroša i mladi kralj je zaista ubijen, ali njegov sin, koga su zbog zavere krili, pobjegao je prvo u Bosnu, potom u Ugarsku i najzad u Škotsku...

Gospodin Mijatović je bio zapanjen, a princ je nastavio svoju priču o tome kako su Uroševi potomci nastavili da žive u Škotskoj kroz vekove i, uzimajući značajnu ulogu u škotskim ratovima, nikada nisu zaboravili svoju nemanjićku dinastiju.

Ova fantastična priča umnogome objašnjava otkud velški mit o princu Valijantu, kao i otkud to iracionalno srpsko-škotsko razumevanje i ljubav Srba prema viskiju, koja je očigledno još jedan recidiv srpskog monarhizma.

Otac poslednjeg nemanjićkog princa u drugoj polovini 19. veka otišao je za Australiju.

Zapanjen i zainteresovan, gospodin Čeda je pitao ima li on neke papire koji potvrđuju njegovu čudnu priču, na šta je princ uzvratio da ima gomilu i da će mu ih rado pokazati. Iznenadna i teška bolest prinčeve supruge sprečila je uzvratnu posetu, ali su njih dvojica ostala u kontaktu.

Ipak, gospodinu ministru su stigli veoma čudni papiri, po kojima se videlo da princ Stefan Urošević Nemanjić ima vrlo čudnu svitu. Jednog Crnogorca je proglasio za patrijarha srpskog, Amerikanca za državnog sekretara i drugog Amerikanca za svog lorda Čemberlena.

Princ je imao dva sina, a na mlađeg je bio veoma ponosan. Gospodin ministar i sinovi su se dopisivali.

„Moj otac“, pisao je najmlađi Nemanjić na svetu, „uvek mi je govorio da nikada ne zaboravim da nam je Bog dao reči da bismo sakrili svoje misli.“

Gospodina ministra je ova masonska teza naročito nanervirala i on je izgrdio mladog princa i rekao da je ta tvrdnja sramota i za najobičnijeg građanina, a kamoli za nekoga ko tvrdi da je potomak najplemenitije i najuzvišenije srpske kraljevske loze.

Zanimljivo i neuobičajno, ovaj prekor mladom princu toliko je nanervirao princa Stefana Uroša Nemanjića da se on ministru više nikada nije javio.

Da li je gospodin ministar nešto još prećutao ili se radi o finesi oko inicijacijskog nerazumevanja, danas nije jasno. Ali ovaj sukob je doveo do toga da se gubi svaki trag ovoj dvojici mladića koji su, po svemu sudeći, jedini potomci jedine autentične srpske aristokratske loze i našeg jedinog cara Stefana Uroša Dušana i njegovog nejakog sina.

Priča o drugom srpskom princu još je romantičnija i čudnija. Njega je gospodin ministar upoznao u proleće 1875. Na ministrova beogradska vrata zakucao je jedan stariji, izuzetno zgodan gospodin, koji je umesto: „Dobar dan“, rekao:

– Da li ste vi gospodin ministar koji je oženjen Amerikankom?

Umiren njegovim očigledno prefinjenim manirima i glamuroznim izgledom, Čeda ga je ponudio pićem i objasnio mu da je njegova supruga Engleskinja, ali pošto je provela dosta vremena u Bostonu i objavljivala antirastističke pesme u američkim novinama, mnogi misle da je Amerikanka.

– Ali ko ste vi i zašto ste došli kod mene? – upitao je ministar, naviknut na ekskluzivne situacije.

– Moje ime je Ogastas Bojni fon Lazar – odgovorio je ponosno došljak – ja imam malu penziju od Sjedinjenih Država. Dolazim kod vas iz Mineapolisa, iz Minesote, gde sam ostavio sina da vodi malu farmu, a ja sam došao u Srbiju da bih pronašao porodično blago zakopano u ruinama starog zamka koji je nekad pripadao našoj porodici.

Gospodin ministar se (ukoliko je verovati njegovim zapisima) nije nasmejavao, saslušao je stranca s punim poštovanjem i bez promene izraza lica. U to vreme bilo je čak uobičajeno da ljudi iz celog sveta dolaze i traže dozvolu vlade da kopaju blago za koje su verovali da su njihove porodice zakopale i sakrile od Turaka.

Fon Lazar je iz svog malog džepa izvadio nekoliko stranica Biblije, nepodnošljivo stare i očigledno originalne, a koje je trebalo da se uklope u originalnu Bibliju u zamku i da posluže kao još jedan dokaz njegovog plemenitog porekla. Za razliku od princa Nemanjića, ovaj princ je imao gomilu papira i nosio ih je sa sobom. On je gospodinu ministru odmah pokazao prepis starog dokumenta iz Brandenburga 1737, na prilično dobrom nemačkom. To je bio memorandum koji je Andreas Bojni fon Lazar napisao za svoja četiri sina i u kom je prenosio da su oni potomci „Princa iz Srpske zemlje“ po imenu Lazar, koji je kao dečak od sedam godina bio spasen zahvaljujući izvesnom slugi Jefremu Naduzadatu; on je dečaka sakrio od krvožednih Turaka koji su ubijali sve pred sobom a naročito one plemenita roda. Jefrem je dečaka odveo u šumadijske šume, gde su ga dočekale ekstatične izbeglice što su vikale i krstile se:

– Bogu hvala, naš Obilić je spasen!

U dokumentu je takođe pisalo kako je jednog dana, kada je dečak imao dvanaest godina, sluga Jefrem poveo dečaka sa sobom na put između Sokola i Beograda, i kad su došli pod jedno brdo, rekao:

– Da li vidiš kamene ostatke na vrhu brda? – A kada je dečak potvrdio, on je nastavio: – Zamak je pripadao

tvojoj porodici, prinčevima ove zemlje; dođi da ti nešto pokažem.

Sluga Jefrem i dečak po imenu Lazar popeli su se do zamka, a kada su došli pred jednu veliku stenu, Jefrem je naglim pokretom dodirnuo njen vrh i ona se otvorila. Ukazao se uski puteljak koji je vodio do mesta što je ličilo na malu kapelu. Prostor je bio zatrpan kutijama i kovčezima u kojima su bili srebrni novac i blago, a okolo su stajale složene knjige i papirusi.

– Ovo je blago tvoje porodice. Ne možemo sad da ga iznesemo jer bi nam ga Turci oduzeli. Ali možda će doći vreme kada ćeš moći da ga uzmeš i pomogneš narodu. Da bi tog dana bio siguran da to nije san nego istina, uzmi jedan novčić kao suvenir i sačuvaj ga kao dokaz.

Gospodin ministar je tako uz šljivovicu slušao najčudniju priču o Obilićevom potomku.

Andreas Lazarević, ili Andrej Obilić, taj srebrni novčić dao je umesto vereničkog prstena jednoj šleskoj seljanci, koju su oteli i odveli od njega. Budući vrlo zgodan i jak mladić, Andreas je postao telohranitelj pruskog kralja Fridriha Velikog.

Nekoliko godina kasnije, na jednom balu, Andreas je čuvajući vrata salona gde je Fridrih primao goste, primetio prelepu devojkicu koja je nepodnošljivo ličila na njegovu seljancicu, a onda je začuo Fridriha kako joj kaže:

– Draga grofice, primećujem da uvek nosite čudnu narukvicu s malim medaljonom, šta je to?

– Oh, to je srebrni novčić, vaše kraljevsko veličanstvo – moja uspomena na prvu i najdražu romansu mog života!

Fridrih, izuzetno zainteresovan i za groficu i za novčić, pitao je šefa svog numizmatičkog kabineta da dešifruje

poreklo novčića, a ovaj je nakon minucioznog pregleda odgovorio da takav novac u kraljevoj zbirci ne postoji, ali da novčić veoma podseća na venecijanski.

Ovaj podatak uzbudio je našeg ministra, koji je poverovao da je priča istinita jer je srpski srednjovekovni novac neverovatno ličio na venecijanski, a to je podatak koji ovaj princ Lazarević ili Obilić nije mogao nikako da zna.

Kada se Andreas povukao iz kraljeve garde, kralj mu je dao kuću u Brandenburgu s pravom da u njoj otvori elitni restoran. Kako je fon Lazar voleo da uz ekskluzivna jela svojim otmenim gostima servira i egzotične priče iz ratova, za koje je najčešće koristio termin „vojna“, njegov nadimak posta Bojna.

Posle mnogo oklevanja naš ministar se odvažio da pita princa zašto sebe naziva Fon Lazar. On je rekao da „nema pojma“, ali misli da je to bio otac ili predak Andreasa ili Andreja. August fon Lazar je zamolio ministra da mu malo поближе objasni ko je taj „Obilić“.

Sada već uz ugodnu večeru, naš ministar je postarijem princu objasnio da je stvar sa Obilićem delikatna. Za razliku od prošlog princa, koji je za svoje pretke odabrao vrlo egzaktan rodoslov Nemanjića i kralja Uroša, sa Obilićem je stvar veoma komplikovana. Iako jedan od najpopularnijih srpskih junaka, Obilić teško da je i postojao. S istorijske tačke gledišta, on je tek etno-antropološka projekcija transponovanja paganskih mitova u ranohrišćanske legende.

Po Natku Nodilu (*Stara vera kod Srba i Hrvata*), Obilić je tipično „dremalo“, junak koji personifikuje mesec, veoma čest kod Germana, nordijskih naroda i Kelta (princ Valijant bi mogao da bude jedan od Obilićevih

multiplikanata, npr.), i njemu bi bili bliski Jug Bogdan i Jugovići kao transpozicija sazvežđa Velikog medveda (Jugovići naspram Danice – Severnjače itd. i sl.). Sama srpska pučka romantika (K)Obilića udaljava od aristokratskih prerogativa, smatrajući ga čedom kobile, a otud i njegovo izvorno prezime. To je prezime, opet, najbliže istorijskom situiranju Miloša, navodnog atentatora na Murata (jedan od ranih primera terorizma u istoriji) jer turski istorijski arhivi, za razliku od srpskih, beleže postojanje izvesnog Miloša Kobile koji je upao Muratu pod čadore. Budući da u našim izvorima takvog borca nije bilo, te se smatralo da se Murat nakon pobeđe na Kosovu uputio ka Stambolu na Bosforu, moglo bi se pretpostaviti da je turskog sultana likvidirao njegov sin Bajazit koristeći zamešateljstvo Kosovskog boja, a pučku je skasku s terena podmetnuo prestoničkim evnusima-istoriografima. Što se Miloša tiče, on se javlja u srpskim predanjima pod raznim prezimenima pa i u raznim epohama: Miloš Vojinović (ili Vojnović) još je bliži skaski o „dremalu“ – pomalo mutavom, iznenađujuće i nepredvidivo sposobnom junaku-čudaku. Ali ostaci srpske aristokratske lirike beleže i romantičnog viteza povratnika s Kosova Miloša Dragilovića, koji je ekvivalent najuzvišenijih likova arijevskeg ritterskog eposa.

Fon Lazar je bio potresen, ali ne preterano iznenađen ministrovim izlaganjem.

Uz lagan smešak Fon Lazar je rekao da on zna da zamak postoji i da ga se seća, inače ne bi potegao na put čak iz Minesote.

Džentlmen kao uvek, gospodin ministar je izdao dozvolu Fon Lazaru i čak mu obezbedio pratnju da ispita područje između Sokola, Loznice i Šapca.

Dve godine je uporni princ tražio i tražio svoje porodično blago, ali nije pronašao ništa. Jednog vrelog dana u leto 1878, uzbuđen i ekstatičan, princ se javio i rekao da je pronašao mesto. Preklinjao je da mu ministar obezbedi nekog vojnika ili žandarma da ga seljaci ne bi opljačkali i uzeli mu blago.

– Morate biti potpuno sigurni da ste pronašli mesto da bih zvao ministra pravde!

– Potpuno sam siguran! – odgovorio je odsečno Fon Lazar.

Onda se više nije javio. Nekoliko nedelja kasnije, jedan čovek u tamnom odelu došao je u ministrovu kuću i rekao da u maloj kolibi nedaleko od vinograda u njegovom selu leži čovek koji umire i priziva njegovo ime. Ministar se brzo obukao i zovnuo svog šofera, koji ga je odveo do kolibe. Prizor je bio zastrašujući: na tvrdom krevetu ležao je njegov prijatelj Fon Lazar iz Minesote i samo izgovarao Čedino ime. Već je bio u samrtnom ropcu, ali je prepoznao Čedu i oblak olakšanja mu se pojavio na licu; pokušavao je da mu saopšti nešto užasno važno, ali nije uspevao. Gospodin ministar ga je prebacio u bolnicu i zovnuo kraljevog doktora gospodina Vladana Đorđevića, ali ga ni on nije mogao spasti. Kroz tri dana je Fon Lazar iz Minesote umro. Gospodin ministar je plakao. On je pratio njegovu sahranu i sam je išao iza kovčega možda jedinog potomka Obilića.

Gospodin ministar svoju sumnju zbog nagle i čudne Fon Lazareve smrti nije u potpunosti izneo u svom tekstu „Mogući potomak Obilićev“, ali ju je izrazio prijateljima. Očigledno je da je princ našao svoje blago i to ga je koštalo života, a gore od toga, on je očigledno prodro u još jednu

tajnu stare srpske istorije u kojoj je sve posle smrti Dušana Silnog potpuna misterija.

Godine 1885. i treći srpski princ je ušao u ministrov život. U jesen je ministar primio pismo od izvesnog austrijskog oficira koji se raspitivao o tekstu o Fon Lazaru iz Minesote i o tome gde bi mogao da ga pronađe. Uz pismo je navodio da mu je majka potomak kneza Lazara, kao i da je on poslednji potomak Nemanjića jer vodi poreklo od Kosača.

Vredan i uslužan kao i uvek, ministar mu je poslao tačne podatke o Ogastasu Bojnom fon Lazaru kao i podatke o publikaciji. A onda, kada je na samom početku 1886. na svom putu iz Londona za Niš, gde je trebalo da primi nove instrukcije za mirovne pregovore s Bugarskom, zastao u Beču, poručnik Černuki ga je posetio, i tako je počela najuzbudljivija avantura u njegovom životu, zbog koje je morao da ide i kod kralja Milana na „ribanje“.

Gospodin ministar i svi oni koji su po otmenim evropskim salonima imali priliku da upoznaju princa Eugena (Lazara) de Černukija Lazarevića Hrebeljanovića slagali su se da je to najlepší, najotmeniji, najobrazovaniji srpski princ. Ovaj visoki muškarac, građen kao Švarceneger, sa sivim metalnim pogledom *à la* Tito i otmenošću koju ni Bajron nije dosegao, bio je opsesija kralju Milanu, koji mu je zabranio ulazak u Srbiju. Da su Obrenovići i posle Karađorđevići bili otvoreniji prema ovom srpskom princu s „najviše plave krvi u sebi“, srpska istorija bi svakako izgledala drugačije. Za razliku od našeg predsednika Miloševića, koji je pustio Karađorđeviće da se šetkaju i drže govore pa čak i borave u našoj zemlji, ta količina tolerancije nije se pronašla kod Obrenovića i Petra Karađorđevića

za života princa Eugena, koji je obožavao demokratiju više od svih naših demokratskih političara zajedno.

Princ Eugen je bio rođen u Zagrebu, etnički Srbin, a imao je aristokratske krvi Poljakâ, Rusâ, Čehâ, Francuzâ, Nemaca i Mađarâ.

Njegov otac je bio pukovnik Fransis de Černuki, inače iz stare srpske porodice koja se 1500. naselila u Habzburškoj carevini. Porodica plemstvo dobija 1583. od Rudolfa II. Njegova prelepa i otmena majka Odilija Lazarević, kćerka je Lazarevića koji se posle mađarske bune 1848. doselio u Zagreb. *Maman* (koja se do smrti dopisivala s ministrovom suprugom) celi život nosila je titulu princeze Hrebeljanović. Gospodin ministar je veoma voleo ovu staru damu čija je plava krv bila neosporna.

– Istorijska je činjenica – ponavljao je ministar – da je sin kneza Lazara Stefan umro bez dece 1427. Pošto nije bilo direktnog muškog potomka, Đurđe Branković, sin kneževе najstarije kćeri Mare, bio je pozvan da preuzme tron Srbije, ali je moguće da je u području između Šapca i Loznice bila oblast dodeljena Obilićevom potomku kome su Turci dali titulu kneza...

I dok je ministar polako ludeo od geneaoloških karata srpske aristokratije, Eugen je bio miran. Ako bi se čak knezu Lazaru osporila izvorna aristokratičnost (vila je tvrdila da je od roda Nemanjića), on je imao veze s Kosačama, Svetim Savom i Svetim Simeonom, kao i s nepravedno optuženim Vukom Brankovićem. Nesrećni Vuk Branković je, naime, što je retko poznato, proglašen izdajicom tek od guslanja u 16. veku. Dotle su ga svi držali za uzornog borca protiv Turaka, ali je u 16. veku naprasno, da li zbog dinastičkih sukoba, proglašen izdajicom da nema gore.

No Eugen, u srodstvu sa svim srpskim aristokratskim srednjovekovnim lozama, titulu vojvode od Herceg Svetog Save nasledio je od svog pomenutog dede po majci, koji je titulu (zajedno sa svim rodoslovima) predao kćerci jer muškog potomka nije imao. Međutim, od 1800. izbor kralja bio je isključivo između Karađorđevića i Obrenovića i to što je tu živi potomak Nemanjića nikoga nije zanimalo osim samih kraljeva, koji su mu – upućeni u njegovu genealogiju i harizmu – zabranjivali pristup srpskoj zemlji.

Uzaludno je prelepi princ, pre svega intelektualac i dendi, objašnjavao da ga ne zanima srpski tron, pa je 1903. u *Pal-mal gazeti* objavio:

„Karađorđeva dinastija može biti mirna i sigurna da ja nemam nikakvih namera da unesem razdor u mir njihove dinastije.“

Ipak, nije se nikada odrekao svoje titule; zašto bi?

Princ je imao dve supruge. Prva, kako saznajemo iz jednog kratkog teksta iz *Njujork tajmsa*, bila je grofica Serurije, potomak omiljenog Napoleonovog maršala, žena izuzetne lepote i kreativne blaziranosti, koja mu je rodila troje dece i nažalost ubrzo umrla. Iza nje su ostali sinovi blizanci Stefan Lazar i Dušan Lazar i kćerka Mara, koja neodoljivo podseća na Anastasiju Romanov.

Tri godine posle grofičine smrti princ se oženio lepoticom, glumicom Šekspirovih heroina Amerikankom Elenorom Kalhun, sestričinom čuvenog K. Kalhuna, koji je bio u najužim krugovima američke vlade.

Da paradoks bude veći, ovaj fatalni par, o kome se pričalo od Amerike do Turske, upoznao je upravo naš ministar Mijatović.

Bilo je to u jednom otmenom londonskom salonu, gde bogati i ponosni dolaze da bi bili viđeni.

Ona je bila prelepa, bistra i slobodoumna Amerikanka, te je – kako je to bila moda u njenim krugovima – otišla na studije u Evropu. Na tom putu ona se odlično snašla i postala najpoznatija glumica Šekspirovih stihova od Francuske do Engleske.

On beše, kao što je opisano, nepodnošljivo i neodoljivo zgodan Srbin, misteriozni princ, austrijski oficir i pretendent na srpski presto koji ga nije zanimao. Idealista i heroj. Na prvi pogled, dok joj ga gospodin Mijatović nije predstavio, prepotentna Elenor je mislila da je to još jedan od dosadnih britanskih oficira koji su je opsedali.

A onda, kada joj je poljubio ruku i kada mu je videla oči, široka ramena i hladan pogled, njeno srce je zalupalo previše jako.

– Ne podnosim pozorište – rekao je Eugen na najotmenijem engleskom – i nikada ne idem da gledam nijedan komad.

Eleonor su kolena klecala. Ona za kojom su jurišali svi oficiri otmene Evrope i za kojom su uzdisali aristokrati svih evropskih porodica ponašala se kao šiparica pred jednim Srbinom. Ona je bila čuvena glumica, on je mrzeo pozorište... Istog trenutka Elenor shvati dve stvari.

Prvo, da on u tom površnom razgovoru nije uspeo ili nije hteo da zapamti njeno ime, i drugo, da je ona smrtno zaljubljena u srpskog princa.

Da je to deo njegovog nastupa, Elenor je saznala nešto kasnije, kada joj je on saopštio da je baš u tom trenutku, koji je ona protumačila kao svoju ličnu katastrofu, on rešio da se njome oženi.

Princ Lazarević Hrebeljanović je kao erudita i šik-princ vrlo dobro znao da su žene baš u engleskim salonima najviše ludele za Lordom Bajronom, koji je svojom hladnoćom i metalnim pogledom „odozgo“ pokazivao neza interesovanost za ženski rod.

Tako je ministar Mijatović na kraju još ispaio provodadžika.

Nekoliko dana kasnije, usplahiren i crven u licu, na prijemu kod gospodina Belfura, prišao je našem ministru Henri Vajt, ambasador Sjedinjenih Država u Londonu, i zamolio ga za kraću konsultaciju. Gospodin Vajt je rekao da su juče gospođica Kalhun i gospodin Eugen Hrebeljanović bili u ambasadi i saopštili da će se venčati, a da mladi gospodin tvrdi da je srpski princ.

Gospodin Mijatović, smiren i hladan kao obično, izložio je gospodinu Vajtu svu složenost porekla i nedostatak dokaza kada je bio u pitanju ovaj srpski princ.

Gospodin Vajt nije mnogo shvatao kada su bili u pitanju srpski aristokratski rodoslovi, ali je dobro shvatio da gospodin Čeda tvrdi da je priča prilično proizvoljna. Ova ekspertiza našeg ministra zamalo ga je od provodadžike proizvela u žrtvu pošto je princ Hrebeljanović, kada mu je gospodin Vajt ponovio ministrovu mišljenje, dobio nervni slom i tražio zadovoljenje u dvoboju mačevima.

Ministru se nije izlazilo na dvoboj i uz uporno smirivanje gospođice Kalhun, gospodina ambasadora Vajta kao i ostalih, princ Hrebeljanović se malo umirio i rešio da zadovolji njihovu radoznalost tako što će im pružiti još dokaza o svom poreklu.

Sastanak je zakazan u jednoj staroj kući u Vestminsteru. Bili su prisutni naš gospodin ministar, ambasador

Vajt i izvesni gospodin Ford (kome je kuća i pripadala), suprug najbolje prijateljice gospođice Kalhun.

Pet minuta posle zakazanog vremena, otmen i ponosan kao uvek, pojavio se princ Hrebeljanović sa ogromnom kožnom torbom i stavio je na sto ispred gospode.

Gospodin Vajt, koji je izigravao predsedavajućeg, zamolio je gospodina Mijatovića da iznese šta zna o rodoslovu srpskog princa. Gospodin ministar je s nekoliko graški znoja na licu ponovio istu priču koju je izneo Vajtu pre neki dan, gledajući princa sasvim diskretno ispod oka.

Njegova visost je bila potpuno mirna, a čak je – kako su to gospoda posle posvedočila – na njegovom licu titrao izraz oštrog podsmeha. Otvorio je torbu i iz nje je ispala gomila pergamenata i starih hartija i knjiga optočenih svilom i brilijantima. Kada su gospoda počela zainteresovano da se nagingju nad njima, on je udario rukom o sto i rekao:

– Nema potrebe da se zamarate svim ovim papirima, izneću vam odmah svoj najubedljiviji dokaz!

Sasvim otmenim pokretom aristokratske ruke, dodao je gospodinu Vajtu nekoliko papira. Gospodin Vajt je počeo da čita na nemačkom sa akcentom, a onda je stao apsolutno zaleđen.

Dokument je bilo svedočenje tri eksperta za mentalne bolesti pod čijom je prismotrom bio naš Eugen Černuki fon Hudek. Kada je gospodin Vajt konačno završio čitanje dokumenta u kome su tri carska psihijatra tvrdila da je on lud, uzviknuo je:

– Kako, zaboga, mislite da je ovo krunski dokaz vašeg prinčevskog porekla? – pitao je gospodin Vajt skidajući naočare od lakog metala.

– Jednostavno – samouvereno je nastavio princ – papir koji ste upravo pročitali dokazuje da je Austrija pokušala da me proglasi ludim... A zašto? Zato što su znali da sam ja potomak cara Lazara i da mogu biti opasan za njih... U tome je, naravno, učestvovao austrijski špijun Milan Obrenović!

Gospodin Vajt je pozeleneo i odgovorio:

– Ako vi ovo smatrate krunskim dokazom, onda bolje da kažemo doviđenja jedan drugom i da ne gubimo više vreme!

Besan, gospodin Vajt je izašao, princ se smejao i zapalio cigaru, a naš ministar je piljio u Fon Hudeka i sećao se kako ga je upravo njegov kralj Milan zovnuo na dvor i zapretio mu da se više ne viđa s tim šarlatanom „koga su tri carska psihijatra posmatrala i konstatovala da je lud“.

Gospođica Kalhun je bila oduševljena performansom njegove visosti; kažu da se smejala cela dva sata.

Bilo je to neposredno posle ubistva kralja Aleksandra Obrenovića i kraljice Drage; srpski parlament se sastao da izabere novog monarha i, naravno, to je bio Petar Karađorđević, koji je živeo u Ženevi. Princ je navodno uzet u razmatranje iako kancelarija nikada zvanično nije tražila njegov rodoslov.

Za to vreme u Londonu se odigravala mala privatna ceremonija venčanja u Svetoj Margareti u Vestminsteru. Princ Eugen Stefan Lazar de Černuki Lazarević Hrebeljanović oženio se Elenorom Huldom Kalhun. Mlada je nosila venčanicu od najbolje mesečevobele svile s delikatnim zlatno-crnim geometrijskim vezom, koji je bio indijski kolonijalni poklon kraljici Viktoriji, a koju je princeza Luiza poklonila Elenor. Princeza Luiza je bila kćerka

kralja Edvarda VII i bliska prijateljica Elenor Kalhun. Tim naglim venčanjem je ova liberalna, ambiciozna i prelepa Amerikanka nepovratno upletena u celi niz špijunsko-diplomatskih intriga koje su njen inače glamurozan život pretvorili u najuzbudljiviji roman, no o kome se, nažalost, ne zna mnogo.

U svet u kome je jedan trač bio dovoljan da uništi niz karijera, a nekad i cele države, Elenor je ušla s mnogo entuzijazma. Ona, odgajana u dolini Kalhunovih na obroncima Sijera Nevade (planine u Kaliforniji), čija je majka bila srednjenepriзнati pisac, sada je postala srpska princeza Hrebeljanović.

Ne treba naglašavati koliko bi ovaj brak značio za poslednji srpski rat da je ovaj par seo na tron. Uticaj i energija ove mlade Amerikanke, koja je bila uzor Džeki Kenedi dok je ona bila gospođica Buvije, ne samo da bi sprečio dolazak komunizma u Srbiju nego bi verovatno i trajno utvrdio američko-srpske odnose i promenio tok istorije u daleko lepšem pravcu.

Elenorina rođena sestra je takođe bila dramski pisac i napisala je scenario za *Ramonu*. Ona je bila oduševljena ovim brakom, o kome joj je sestra opširno pisala u pismima.

Elenorina avantura je počela odmah posle venčanja. Princ ju je odveo na periferiju Londona u jednu albansku porodicu.

Albanci su naprosto obožavali princa Hrebeljanovića (što nam takođe govori o perspektivama ove dinastije) i on je ovu proslavu zamislio kao balkansku inicijaciju za Elenor. Mali restoran albanskih imigranata pretvorio se u poprište najčudnije ceremonije. Igralo se kolo, jeli su

se baklave i kebab i neka čudna jela koja je Elenor posle opisivala. Tu je princ svoju američku glumicu proglasio princezom Elenor Hrebeljanović. Kada su ujutru rekli da se vraćaju vozom za London, cela porodica Albanaca je plakala, ljubila im ruke i molila ih da ostanu.

Posle su se vratili i upoznali još Srba, Makedonaca, Grka i Albanaca.

Tada, na dan svog venčanja, Elenor je prvi put čula legendu o Kosovskom boju, o heroizmu, lepoti, ljubavi i žalosti. Elenor je strašno plakala nad sudbinom srpskog naroda i divila se Lazaru, Obiliću i drugim srpskim herojima. Ova Amerikanka – srpska princeza valjda je prvi i poslednji član najmoćnije nacije današnjice koji je uspeo da pronikne u srpski patos. Tako je jedna prelepa i emancipovana Amerikanka proplakala celu svoju prvu bračnu noć zbog Kosovskog boja, a princ Hrebeljanović je shvatio da nikad ne bi mogao naći bolju ženu za srpsku princezu. Sigurno da bi je Srbi voleli mnogo više nego Dragu, koju su upravo ubili.

– Ovo je tužnije od Šekspira – rekla je na kraju Elenor, koja je, kako je prva bračna noć proticala u zagrljaju najlepšeg srpskog princa, upadala u najdublju ezoteriju srpske istorije i politike.

Elenor Hrebeljanović i princ Eugen Hrebeljanović postali su najintrigantniji bračni par tadašnje Evrope. U dosadnim i beskompromisno otmenim salonima, gde se polako dešavala smena dekadentnih aristokrata s *nouveau riche* industrijalcima i snobovima, i gde su omiljene teme bile larpurlartizam i ateizam *versus* religioznost, oni su doneli svežu plavu krv. Elenorini prijatelji Bernard Šo, Žil Vern i Henri Džejms bili su opsednuti njome. Princ

Eugen je izazvao ljubomoru čak i kod Ota fon Bizmarka. Ona, koja je studirala kod čuvenog Kokulina, prva glumica nefrancuskinja koju je Francuska prihvatila, sada je bila posvećena isključivo svom princu i njegovoj misiji da pomogne svom narodu.

Princ Hrebeljanović nalazio se na čelu Londonskog makedonskog komiteta, te je tako u julu 1903, posle velikog makedonskog otpora turskim vlastima, upravo njemu pripalo da pokuša da reši krizu. Međutim, zbog svoje pozicije on takođe nije bio u prilici da se sam vidi s turskim ambasadorom. Tako je Elenor dobila svoj prvi zadatak. Princeza Hrebeljanović Lazarević znala je dobro turskog ambasadora Muruš-pašu. Obratila se Muruš-paši ovako:

– S obzirom na to da ste vi dobri s gospodinom Murušem, mogli biste uticati na sultana...

A Muruš je odgovarao gledajući sebe kao treću osobu:

– Da, dobro poznajem ambasadora Muruša i mogao bih uticati na sultana...

Ovo je bilo Elenorino vatreno krštenje i završilo se dobro, više zahvaljujući njenoj ženskoj fatalnosti nego diplomatskoj veštini.

Pored političke delatnosti Elenor je bila retko dobra maćeha Eugenovoj deci. Ona je pred samo venčanje htela da upozna decu koja su posle smrti svoje majke uglavnom bila s bakom ili guvernantama. Stefan Lazar, Dušan Lazar i Mara zavoleli su Elenor koliko je to bilo moguće u tako delikatnoj situaciji.

Princ je 1904. prestao da bude na čelu Makedonskog komiteta, na kojem je bio skoro dvadeset godina. Sada su i Bugarska i Srbija radile na tome da reše makedonsku krizu. Sve od svoje ostavke austrijskoj vojsci i odricanja

od austrijskog državljanstva, princ je imao samo jednu želju – da dođe u Srbiju – ali mu to nije dozvoljeno.

Još jedanput je ponudio svoju profesionalnu pomoć srpskoj vladi i pisao:

„Nisam imao sreću da se borim za odbranu srpske zemlje; to je stvar koju bih najviše želeo i kojoj sam kroz svoju političku delatnost kroz Makedonski komitet posvetio najveći deo svog života...“

Princ je, naravno, odbijen.

Umesto na bojno polje, on je otišao u Kaliforniju sa svojom suprugom i dobrim prijateljem senatorom Lileandom Stanfordom. Tada je održao niz predavanja na temu „Srpsko ujedinjenje kao ključni faktor u svetskom miru“. To je bilo na danas legendarnom univerzitetu Stanford. Ta predavanja su štampana u knjizi pod nazivom *Pitanja Orijenta danas i sutra*.

U knjizi se govori o globalnim problemima stagnacije balkanskih naroda pod Osmanskim carstvom kao i o lošoj ulozi Austrougarske u celom slučaju.

Princ je u toj knjizi, kao i u svom pismu koje je objavljeno u beogradskoj štampi u martu 1912, pozvao Srbe da svoju snagu pronađu u tri ključna faktora:

„Našoj svetoj pravoslavnoj veri... slavi naših očeva stečenoj kroz odbrambene ratove... i u njihovoj mudrosti utelovljenoj kroz socijalne institucije formulisane kroz principe ljudskog bratstva i individualnih prava kao i visokih ideala čiste i otmene ljudskosti...“

Apelujući na to da Srbija ima konstruktivniju i pametniju politiku pa onda neće morati da traži saveznike nego će saveznici tražiti nju, svoju knjigu završava jednom vrlo inteligentnom rečenicom:

„Srbijin najbolji saveznik je Srbija.“

Njegova najveća opsesija na kojoj je sa svojom suprugom Elenor radio bio je ogromni sistem koji bi kanalima povezao Dunav i Egejsko more koristeći vardarske i moravske obale. Projekat je bio nazvan „Egejsko–dunavski projekat: 1908–1912“.

Ponovo je princ ponudio svoje usluge Srbiji i ponovo je odbijen, a onda se desio najbolnji trenutak u njegovom životu. Njegov sin Stefan Lazar pobegao je od kuće, priključio se saveznicima i više nikad niko nije čuo za njega.

S početkom Prvog svetskog rata počeo je i kraj evropske aristokratije i dinastija. Atentat na Franca Ferdinanda nije bio početak: to je bio kontinuitet; princeza Elizabeta (Austrijska) izbodena je 1898, iskasapljena je najlepša i najromantičnija kraljevska porodica Romanovi, a lista se nastavljala.

Po salonima su sve više u centru pažnje bile industrijske aristokrate koje se nisu bavile rodoslovima i plavom krvlju, već isključivo novcem. Carstva su propala i stvarale su se nove države; tako i Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca...

Princ je nastavio neprestano da radi za balkanske narode: gradio je kanal, svojim diplomatskim vezama pomagao u krizama i čak urgirao da Italijani odustanu od potraživanja dalmatinskih ostrva. Princ Hrebeljanović Lazarević veoma je poštovao kralja Petra I, ali kralj Petar ga nije želeo u svojoj državi.

Princ Hrebeljanović Lazarević je umro 15. jula 1941. u Hajdelbergu. Pored njega je bila njegova kćerka Mara. Princeza Elenor Hrebeljanović je bila u Njujorku s njegovim sinom princom Dušanom Lazarom Hrebeljanovićem.

Elenor je s vremenom otkrila kakve su sve prekrasne knjige i dokumenti bili u posedu ovog misterioznog princa, što on one večeri nije odlučio da pokaže našem ministru i američkom ambasadoru, već samo dokument tri austrijska psihijatra.

Na kraju su Elenor i princ pokazali blagu ljutnju prema našem ministru kroz prinčevu (tj. njihovu) knjigu *Srpska nacija* (objavljenu 1914). Iza princa je ostala čudesna knjiga u dva toma *SERBIAN PEOPLE*, precizna i lepa, seriozna i dubiozna istorija našeg naroda.

Ko je zapravo bio princ Hrebeljanović Lazarević od dan-danas je ostala misterija. Elenor je znala da je on pravi princ, a Elenor je Amerikanka kojoj bi trebalo verovati.

Naš gospodin ministar je na kraju zapisao o njemu:

„Po mom mišljenju on je inteligentan, pametan i sposoban čovek, pravi rodoljub, ali nema prava da zove sebe 'princ Lazarević Hrebeljanović'!“

Tako je mislio ministar, ali ovaj prekrasni i pametni ministar i diplomata u službi narodnih kraljeva zaboravio je samo jednu stvar: ovaj prelepi, pametni, inteligentni i duhoviti princ je imao mnogo bolji i uverljiviji pedigre od Lazara, koga je vila donela caru Dušanu i rekla da je od loze Nemanjića.

To su od ministra mnogo bolje znali srpski kraljevi, koji su ga sprečili da dođe u svoju Srbiju. Sasvim slučajno, dok sam radila na ovom tekstu, sreća sam mladog gospodina čiji je stric postao advokat kćerke princa Hrebeljanovića Lazarevića. Naime, gospođica Mara se pojavila u komunističkoj Jugoslaviji, odakle je međunarodnom sudu tužila Tursku i potraživala od nje ogromne teritorije na osnovu tapija koje je imala, a koje je uzela iz velike kožne

torbe svoga oca. Mara nije stigla da dobije milijarde dolara i umrla je pre nego što je proces okončan. Ostaje međutim pitanje šta je bilo s nekad mladim princom Dušanom Lazarom. Je li on imao dece i gde su?

Da li negde poslednji Nemanjić jede „kentaki frajd čiken“ i razmišlja o sudbini svoje otadžbine? Ako negde još postoji zagubljeni potomak princa Hrebeljanovića Lazarevića i ako je lep i pametan kao deda, onda za Srbiju još ima nade.